

De Groenhof

Het Groene blad

IVN Veenendaal-Rhenen - Herfst 2024

Libellen in de Groenhoftuin

Wat een zakje inheemse bloemenzaden kan teweegbrengen

Bebouwde kom of buitengebied, natuur is overal....

Contactpersonen Werkgroepen

Bomen en Openbaar groen

Carlo van de Weerd
0318-561134
bomen@ivnveenendaal-rhenen.nl

Excursies

Carlo van de Weerd
excursies@ivnveenendaal-rhenen.nl

Natuurpaden

Henk te Paske
natuurpaden@ivnveenendaal-rhenen.nl

Scholen Veenendaal

Bert de Ruiten
scholenwg.veenendaal@ivnveenendaal-rhenen.nl

Moestuin de Duiventoren

Dorothy Reijn
moestuin@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Zwammen (12-18 jaar)

Martijn Stip
0317-619935 / 06-12660557
stipenreijnierse@gmail.com

Weidevogelbescherming

Roelof de Jong
06-13269280
wbw@ivnveenendaal-rhenen.nl

Natuurtuin Diddersgoed

Bert Budding
diddersgoed@ivnveenendaal-rhenen.nl

Mediatheek

Suze Hörchner
0318-513613
mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl

Duurzaamheid

Ton Ezendam
duurzaamheid@ivnveenendaal-rhenen.nl

Vogels

Ilse Heurkens
vogels@ivnveenendaal-rhenen.nl

Scholen Rhenen

Vacant
scholen.rhenen@ivnveenendaal-rhenen.nl

Redactie Groene Blad

Tijdelijk: Tineke Wouda en Henk te Paske
redactie@ivnveenendaal-rhenen.nl

NatuurWerkt!

Vacant
natuurwerkt@ivnveenendaal-rhenen.nl

Communicatie en PR

Cokkie Gadella
0318-550806
pr@ivnveenendaal-rhenen.nl

Tuin De Groenhof

Het Tuinteam
groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Groenhof

In de Groenhof bevinden zich het Natuur- en Milieu Educatief Centrum (NME-centrum) en de Mediatheek.

Adres: Prins Willem-Alexanderpark 317 3905 CK Veenendaal

T. 0318-589 555. B.g.g. Suze Hörchner, T. 0318-513 613

Openingstijden: woensdag 14:00-16:00 uur of na afspraak met coördinator Suze Hörchner

Gesloten tijdens schoolvakanties én in de maanden juli en augustus

mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl, groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl, ghorchner@planet.nl

www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen

Webmaster en Nieuwsbrief

Ernst van Rijssel webmaster@ivnveenendaal-rhenen.nl

Henk te Paske nieuwsbrief@ivnveenendaal-rhenen.nl

Het Groene blad

IVN Veenendaal - Rhenen - Herfst 2024

Tis weer voorbij die mooie zomer

Na een nat begin hebben we weer mooie zomermaanden gehad en zitten we, nu ik dit voorwoord schrijf, in een mooie nazomerperiode. De afgelopen maanden heeft het nieuwe bestuur zich wat meer eigen gemaakt met de organisatie en onze afdeling. De verantwoordelijkheden zijn overgedragen en we zijn aan de slag gegaan. Eén van de zaken die we hebben opgepakt is ons hoofdkwartier de Groenhof. We zijn gestart met een groepje om te kijken hoe we het gebouw wat meer kunnen benutten en zorgen dat mensen meer bekend raken met onze nieuwe locatie en vaker bij ons binnenlopen.

Sinds de verhuizing wordt de mediatheek minder bezocht en er wordt minder verkocht. Het zou leuk zijn om weer wat meer aanloop te hebben. De doelstelling is om onze educatieve impact te vergroten. We gaan kijken naar mogelijkheden om vaker de tuin en het gebouw open te stellen, het gebouw wat te ordenen en een duidelijker aanwezigheid in de buurt te hebben. Zo gaat het tuinteam bijvoorbeeld de tuin openstellen wanneer de teamleden in de tuin aan het werk zijn.

We hebben als bestuur geconstateerd dat de afstemming met de gemeente wat was verzwakt in de coronaperiode, dus we hebben ons best gedaan om die banden aan te halen, met succes! We hebben afgestemd met onze gebouwbeheerder bij de gemeente en met twee ambtenaren van openbare ruimte en vastgoed. Inmiddels zijn er met verschillende coördinatoren lijntjes gelegd met mensen bij de gemeente om af te stemmen over ons gebouw, gezamenlijke activiteiten rondom natuur en duurzaamheid en evenementen.

Daarnaast hebben we besloten om de samenwerking met de vereniging Groei & Bloei in Veenendaal weer nieuw leven in te blazen. Zij wilden graag een nieuwe locatie en in het verleden hebben we ook met elkaar in één gebouw gezeten. Daarom hebben we besloten om hen uit te nodigen bij ons in te trekken. In augustus zijn zij verhuisd naar ons gebouw en zullen zij hun activiteiten in de Groenhof gaan organiseren. We willen ze van harte welkom heten en gaan ervan uit dat we elkaar kunnen versterken!

In de tussentijd zijn er in de Groenhof verschillende lezingen geweest die goed zijn bezocht, dit zal vaker plaatsvinden dus houd de website in de gaten! Verder is er een succesvol coördinatorenoverleg geweest, waarbij alle coördinatoren van de werkgroepen en het bestuur met elkaar hebben uitgewisseld wat er speelt in de verschillende werkgroepen en waar we elkaar kunnen helpen of aanvullen. Leuk om op deze manier ook meer inzicht te krijgen wat er allemaal speelt en dat we elkaar zo ook beter weten te vinden.

Heb je ook een leuk idee of wil je komen meehelpen in een werkgroep, kom gerust eens langs of neem contact op met de coördinator van een werkgroep, er is genoeg te doen!

Vol goede moed stappen we het najaar in, geniet van de mooie herfstkleuren en graag tot ziens bij één van onze activiteiten.

Willem Ladiges
Voorzitter IVN Veenendaal-Rhenen

Inhoud

7	Meriansborstel
8	Libellen in Groenhofstuin
11	Opleiding tot Natuurgids
11	Groot Veens Bomenboek
12	Inheemse bloemenzaden
14	Natuur is overal...
16	NatuurWerkt!
17	Vogelwerkgroep

Colofon

Foto's voor- en achterpagina:
Tineke Wouda

REDACTIE

Vacant
redactie@
ivnveenendaal-rhenen.nl

VOORZITTER

Willem Ladiges
voorzitter@
ivnveenendaal-rhenen.nl

SECRETARIS

Julia Ladiges
secretariaat@
ivnveenendaal-rhenen.nl

PENNINGMEESTER

Ida Waanders
penningmeester@
ivnveenendaal-rhenen.nl

VERTROUWENSPERSOON

Gerard Vernooij
vertrouwenspersoon@
ivnveenendaal-rhenen.nl

NL95 INGB 0004 7381 18
t.n.v. IVN Veenendaal

Het Groene Blad, ons contactblad, verschijnt viermaal per jaar. De sluitingsdatum voor het winternummer is 8 nov. 2024.

Heidehaantje

Was het je deze nazomer ook opgevallen: hier en daar is de heide diepbruin verkleurd. In plaats van een mooi paars bloeiende heide kan het er bruin en doods uitzien. Van augustus tot oktober staat de struikheide in bloei. Veel mensen genieten dan van de mooie paarsgekleurde heidevelden. De heide wordt massaal bezocht door fietsers en wandelaars. Veel mensen worden dan onaangenaam getroffen door de bruinverkleuring die op sommige plekken te zien is.

Dit verschijnsel wordt veroorzaakt door het Heidehaantje (*Lochmaea suturalis*), een kevertje dat uitsluitend heideplanten aantast. De gevolgen hiervan zijn ernstig, omdat afgestorven heide de weg vrijmaakt voor vergrassing, waardoor de biodiversiteit van deze gebieden bedreigd wordt. Hoewel de aanwezigheid van insecten op de heide normaal is, is het heidehaantje uitzonderlijk schadelijk in vergelijking met andere rupsen en larven die vaak een verjonging van de plant bevorderen.

De Edese hei

Foto: Henk te Paske

Het heidehaantje komt voor in heel Noordwest-Europa en was vroeger geen groot probleem. De heide werd regelmatig geplagd of afgebrand. Tegenwoordig gebeurt dit niet meer, waardoor de populaties van het heidehaantje zich ongestoord kunnen uitbreiden. Deze kever kent schommelingen in populatiegrootte en kan enkele jaren een plaag vormen om daarna weer lange tijd bijna geheel te verdwijnen. Waarnemingen uit de 20e eeuw tonen dat de kevers talrijk waren in de jaren 1927, 1945 en 1967.

Op de voorgrond aangetaste heidepollen

Foto: Henk te Paske

Bloeiende struikheide

foto: Henk te Paske

In de jaren tachtig werd ook onderzoek gedaan naar de invloed van luchtverontreiniging op het heidehaantje, waarbij een toename van de kevers werd gekoppeld aan verhoogde stikstofdepositie.

Het heidehaantje is een kleine kever van ongeveer 6 mm, geelbruin van kleur met een zwarte kop. De kevers voeden zich in het voorjaar en de zomer met de toppen van de heide, wat leidt tot het bruin worden van de planten. De larven, die uit de in mei gelegde eieren komen, vreten zich vol aan de jonge heideplanten, en tegen het einde van het jaar richten ze zich op de oudere, drogere delen van de plant. Hierdoor wordt de wateropname van de heide verstoord en sterft de plant af. In augustus komt een tweede generatie kevers tevoorschijn, maar deze veroorzaken minder schade dan de eerste.

De populaties van het heidehaantje worden onder meer gereguleerd door schimmels, maar ook parasieten als sluipwespen en roofwantsen. Predatoren zoals lieveheersbeestjes en roofvliegen voeden zich ook met de larven en eieren van het heidehaantje. Echter wanneer de keverpopulaties exploderen kunnen ze grote hoeveelheden uitwerpselen produceren. Dit verrijkt de bodem en samen met de verhoogde stikstofdepositie bevordert dit de groei van gras, waardoor de heide verder verdwijnt.

Bestrijding van het heidehaantje is moeilijk. Chemische middelen worden niet ingezet, omdat ze ook natuurlijke vijanden van de kever doden. Heide afbranden is een effectieve methode, maar vaak niet toegestaan. Maaien van de heide in een rotatiecyclus van drie tot vijf jaar kan helpen om een gezond heidebestand te behouden.

Het heidehaantje blijft een natuurlijk fenomeen, en in veel gevallen moet de natuur simpelweg zijn gang gaan.

Henk te Paske

Bron: <https://edepot.wur.nl> (Henk Vlug)

Slenterpaadjes

Na een wisselvallige zomer zitten we ineens in de herfst. De voorbode waren er al weken. Een heel vroeg voorjaar, dat vier weken eerder begon dan in voorgaande jaren, houdt in dat de herfst ook eerder aanving. In de bossen rond Veenendaal is zoveel te zien dat je iedere maal op-nieuw verrast bent.

Juli bracht een reeks parasolzwammen en in augustus rook je al stinkzwammen, de onmiskenbare aasgeur vergeet je nooit. Nu zijn er veel aardappelbovisten, met af en toe een kostgangerboleet erbij. Die leeft als parasiet op de aardappelbovist, het zijn buisjeszwammen. De naam kostganger komt eigenlijk van: iemand die tijdelijk in andermans huis verblijft.

De reuzenbovist was er vroeg bij, langs de Prins Clauslaan staan er ieder jaar veel grote. Ieder jaar worden ze ook afgemaaid, maar de miljoenen sporen die ze hebben zorgen voor de volgende generaties. Ze lijken op grote, witte voetballen en kunnen een omvang van wel 80 cm krijgen! De zwavelkopjes zijn ook paraat, op dode stronken buiten ze over elkaar heen. Ze groeien in bundels en ze ruimen dode stronken en blad op. Ze zijn giftig, net als veel paddenstoelen. Blijf er af, maak foto's zodat iedereen er van kan genieten. Want *nét* als met wildpluk: verboden in ons land.

Een vogel die nu ook in de nieuwe natuurgebieden voorkomt rond Veenendaal is de patrijs, of anders genoemd het veldhoen, een verre neef van de hen. Veel kippenrassen hebben de kleuren van een patrijs, het is ook familie van de fazant die in veel grotere aantallen voorkomt. Ze zien er onopvallend uit, je kijkt ze zo over het hoofd. 35 jaar geleden zag ik ze nog wel eens bij Het Ketelwegje, daar waren toen veel bermen met wilde kruiden en veel planten met zaden. Door de intensieve akkerbouw zijn er veel plaatsen verdwenen waar de patrijs voorkwam. Maar al een paar jaar worden er rond akkers tegenwoordig veel wilde planten en kruiden ingezaaid, in de hoop dat de patrijs daar gaat broeden. In het begin van dit jaar vormen zich al broedparen en in april tot half september kunnen ze broeden.

Het zijn grondbroeders. Er wordt een ondiep kuiltje tussen planten en onder struiken gemaakt en de vogel dekt

Patrijzen in de herfst

pentekening: Aly van Eijk

dat af met wat grassen en blad. Ze worden veel bejaagd door grotere roofdieren, waaronder vroeger de mens wat nu niet meer mag! De kuikens groeien ook erg hard en met een paar dagen verlaten ze het nest. Na een maand kunnen ze al vliegen, het zijn geen hoogvliegers, maar vliegen laag over de grond. Ze eten van alles: insecten, zaden, mierenieren, wormen, slakken en blaadjes.

Het is terwijl ik dit schrijf nog steeds stil in het bos, de boomklevers beginnen *nét* met de eerste zang, alles is nog in de rui. Ze houden zich gedekt voor eventuele roofvogels, door het mindere verenpak zijn ze niet zo vliegvlug. Ze moeten op krachten komen na een paar nesten grootbrengen, dat kost energie!

De spechten hoor je op de bomen tikken, die gaan altijd door. Als je lang genoeg blijft stilstaan ontdek je ze wel, ze draaien om een boom heen.

Vrijwilligers

Als er toch eens geen vrijwilligers zouden zijn!!

Ik kom op dinsdagmorgen regelmatig in de Groenhof en wat me elke keer weer opvalt is het enthousiasme van de leden van het tuinteam die, weer of geen weer, zorgdragen voor het onderhoud van de tuin en van de Groenhof. Een hecht team, elk lid met z'n eigen specifieke kennis, die elkaar prima aanvullen. Ik kon het daarom niet laten om Valerie te vragen even een fotootje te maken van Bert en Ed, die in de gloeiende zon het dak en de zonnepanelen van het gebouw aan een onderhoudsbeurt onderwierpen. "Moet toch gebeuren, hé?", was het nuchtere commentaar.

Laten we als IVN zuinig zijn op zulke mensen!

Cokkie Gadella

Vlaamse Gaai

pentekening: Aly van Eijk

Wat wel altijd veel lawaai maakt en ruzie niet te vergeten is de Vlaamse gaai, al is de naam Vlaams geschraapt, het is nu gewoon gaai. Het is één van onze mooiste bosvogels, vroeger hadden de boswachters in de band rond hun hoed een blauw met wit veertje van deze vogel. De wetenschappelijke naam van de gaai is: "Voortdurend krassen-de eikelzoeker". Het is van oorsprong een schuwe bosvogel, maar is ook aan het verstedelijken. Geeft de voorkeur aan de eik, de helft van zijn voedselpakket wordt door de eik geleverd. Is er een overschot aan eikels begraaft hij deze onder de grond, maar zijn geheugen is vaak niet al te best. Hij vergeet waar hij de eikels heeft verstopt. Zo draagt hij op zijn manier bij aan de verspreiding van de eik. Hij lust ook beukenootjes, hazelnoten en bessen. En regelmatig staan er eieren en jonge vogels op hun menu. In mijn tuin zitten ze ook en regelmatig eten en roven ze een jong vogeltje. Dat geeft heel wat commotie, zeker als de eksters ook nog een duit in het zakje doen!

Kijk en geniet!

Aly van Eijk

HUIBERS
ELECTRA B.V.
Sinds 1948

Elektrotechniek & Elektrovakzaam

Laan der techniek 3 Veenendaal
www.huiberselectra.nl Tel.: 0318 – 513245

Onderhoud dak en zonnepanelen

foto: Valerie Clist

Musjes badderend in deksel IVN-regenton

foto: Tineke Wouda

Meriansborstel

Zo eind september en begin oktober krijgen we bij De Vlinderstichting regelmatig vragen van mensen die een rups hebben gevonden en willen weten welke vlinder dat wordt. Nu zijn veel rupsen lastig op naam te brengen omdat er zoveel soorten zijn en ook nog verschillende stadia, die er allemaal weer anders uitzien. Dat geldt niet voor de bizarre rups van de Meriansborstel, die is onmiskenbaar.

Rups Meriansborstel

foto: Tineke Wouda

De harige en kleurrijke rups van de meriansborstel is een zeer opvallende verschijning, groengeel met vier scheerkwasten op de rug en een mooie rode, opstekende staart. In het najaar worden de rupsen veel gezien en ook gemeld op Waarneming.nl en Telmee.

De Meriansborstel (*Calliteara pudibunda*) is een algemene nachtvlindersoort uit de familie van de spinneruilen (*Erebidae*) en de onderfamilie van de donsvlinders (*Lymantriinae*). De spanwijdte bedraagt 40-60 millimeter.

De soort is vernoemd naar de entomologe en bekende vlinder- en insectenschilderes Maria Sibylla Merian (1647-1717). De naam verwijst vermoedelijk naar de opvallende borstels op de rug van de rups.

Vlinder Meriansborstel

foto: Wikipedia

In ons land komt het insect algemeen voor, met name op de zandgronden. De vliegtijd is van april tot eind juni. Er vliegt maar één generatie per jaar, die slechts kort leeft. De vlinders zie je maar weinig omdat deze 's nachts actief zijn. Wel worden vlinders regelmatig aangetroffen bij lichtvangsten met lamp en laken en in nachtvlindervallen en de zogenaamde LedEmmers. Ook op campings kun je ze vinden als je 's ochtends vroeg bij de washokken komt waar de hele nacht het licht heeft gebrand.

Eind september en begin oktober worden er veel rupsen gezien. Ze zaten al veel langer in de bomen, alleen daar vallen ze niet op. Maar nu zijn de vier centimeter lange rupsen toe aan verpoppen en dat doen ze met name in de strooisellaag, onder de bomen en struiken waar ze als rups hebben gegeten. Daarom is het ook zo belangrijk dat je de tuin niet opruimt! Laat afgevallen blad en dode plantenresten met rust en ruim pas in het voorjaar op. Als het wat harder gaat waaien en zeker als de bladeren gaan vallen, worden de rupsen door de wind uit de bomen geblazen en onder de bomen kruipen ze weg naar een veilige verpopplingsplek. Ze verpoppen in een dunne, zijdeachtige cocon die soms wel gevormd wordt op de waardplant, maar meestal in de strooisellaag. Ze overwinteren als pop en in mei komen de vlinders weer tevoorschijn. De Meriansborstel komt voor in bossen, struwelen, parken en

Nationale Databank Flora en Fauna (NDFD)

tuinen. Parende vlinders worden overdag soms waargenomen op de stam van een geïsoleerde waardplant. Door hun schutkleur vallen ze echter nauwelijks op. Overdag zullen ze zich echter liever stil houden op een boomstam. Pas als het donker is gaan ze op vrijersvoeten en zorgen ze voor nageslacht.

De rupsen leven van diverse bomen en struiken waaronder sleedoorn, meidoorn, berk, wilg, prunussen en gecultiveerde fruitbomen. Vaak worden de rupsen gevonden onder een zomereik, die ook veel door de rupsen wordt gegeten. Tot eind oktober kunt u ze nog tegenkomen.

Tineke Wouda

Bronnen:

De Vlinderstichting / Kars Veling

Natuurfotografie.nl

Wikipedia

Libellen

LIBELLEN IN DE GROENHOFTUIN

Gelukkig is het erg natte voorjaar eindelijk dan toch overgegaan naar droger en zonniger zomerweer. Met het warmere weer komen er ook veel meer en andere insecten in de tuin en daarbij zijn bijvoorbeeld de libellen. Ik ben altijd erg benieuwd welke van deze prachtige, snelle vliegers zich deze keer in de tuin zullen laten zien. Net als vorig jaar zien we eerst verschillende kleine soorten waaronder azuurwaterjuffers, lantaarntjes en breedscheenjuffers.

Eind mei ontdekken we dat er een stuk of negen uitsluiphuidjes van echt grote libellen aan de stengels van de vijverplanten zitten. Zij moeten zijn afgezet als eitje op de waterplanten van de vijver tenminste een jaar geleden en zich daar als larve hebben gevoed met kleine beestjes. Libellenlarven zijn uitstekende jagers. Zij zijn de enige insecten die beschikken over een vangmasker of schietmasker, een ingenieus instrument waarmee zij hun prooi kunnen verrassen.

Dit masker bevindt zich vooraan de kop en bestaat uit twee scharnierende stukken. Het kan in een fractie van een seconde als een katapult uitschieten en een prooi pakken en naar zijn bek brengen voordat deze kan reageren. Op de site van de Vlinderstichting staat een filmpje waarop je kunt zien hoe verbluffend snel dat gaat.

Wanneer zij als larve volgroeid zijn, klimmen zij uit het water, verlaten hun larvehuid en gaan vliegen. Dat klinkt vrij makkelijk, maar het hele uitsluitproces duurt meestal langer dan een uur. De libel moet drogen en de vleugels moeten worden opgepompt. In die tijd is de libel zeer kwetsbaar voor natuurlijke vijanden, zoals vogels en kikkers. Van welke libellen de huidjes zijn die op de stengels

Uitsluiphuidjes

Houtpantserjuffers in tandem

zitten, weet ik niet. De enige grote libel die ik vorig jaar in de tuin gezien heb, was een paardenbijter mannetje. Dit jaar was er een paardenbijter vrouwtje in de tuin. De larven van de paardenbijters klimmen als zij volgroeid zijn enkele decimeters omhoog tegen plantenstengels op voor het uitsluipen en dat past bij de plek waar de huidjes nu zitten (zie foto), maar zij kunnen ook best van een andere grote libellensoort zijn.

PAARDENBIJTER

Even iets meer over de paardenbijter:

De paardenbijter (*Aeshna mixta*) is een vrij kleine soort (ca. 6 cm) uit de glazenmakersfamilie. Hierbij horen naast glazenmakers o.a. nog de glassnijders en de keizerlibellen. De paardenbijters zijn te herkennen aan twee brede gele banden op de zijkanten van het borststuk en de gele spijker op de rug van segment twee van het achterlijf. De ogen van het mannetje zijn bruinblauw en op de achterlijfsegmenten zitten steeds twee blauwe vlekken. De ogen van het vrouwtje zijn bruin met geel of groen en op de segmenten van het achterlijf staan daar gele vlekken. Hun naam hebben zij gekregen omdat zij vaak met meerdere rond paarden in de wei vliegen en naar men dacht om paarden te belagen. Zij zijn dan echter op jacht naar hun prooi: de vliegen en de dazen, die dicht op de huid van de paarden zitten en helpen de paarden in feite juist

Paardenbijter - mannetje

Paardenbijter - vrouwtje

van de bijters af.

Zij zetten hun eitjes af op waterplanten, waaronder de krabbenscheer die ook bij ons in de vijver zit. De levenscyclus duurt een jaar, maar soms twee jaar. De eerste winter brengen zij door als ei. Afhankelijk van de omstandigheden kunnen zij nog een winter doorbrengen als larve. Als volwassen libel leven zij enkele maanden. Tot in oktober kan men nog paardenbijters zien vliegen. Waar de wetenschappelijke naam *Aeshna* vandaan komt en betekenis is niet bekend. Het tweede deel *mixta* betekent ver-

Houtpantserjuffer - mannetje

mengd en slaat mogelijk op de vele kleuren (blauw, zwart, geel, goudkleurig) op het lichaam van de libel.

HOUTPANTSERJUFFER

Een andere libel die we al een aantal keren in de tuin hebben gezien is de houtpantserjuffer (*Chalcolestes viridis*).

Pantserjuffers onderscheiden zich van andere juffers doordat zij hun vleugels in rust schuin naar achter spreiden en niet gesloten hebben. Aan hun glimmend metalige uiterlijk hebben zij de naam pantser te danken.

Het bijzondere van de houtpantserjuffer is dat zij hun eitjes niet afzetten in het water of op waterplanten, maar op hout van meestal jonge takken van bomen langs de waterkant. De vrouwtjes hebben aan hun legboor een zaagkant waarmee zij in de bast van de boom kunnen komen om eitjes af te zetten. De boom reageert daarop met het maken van een bultje als een klein galletje. Deze kun je duidelijk zien zitten op de takken als je er even naar zoekt.

De overwintering gebeurt als ei. In het voorjaar kruipt een prolarve uit het leggat naar buiten en laat zich vallen in het water of op de grond. Valt hij niet direct in het water dan probeert de prolarve al huppelend het water te bereiken. In het water vervelt de prolarve meteen, waarna het de verschillende larvenstadia van totaal enkele maanden kan doorlopen. Het uitsluipen gebeurt op 20 cm hoogte, meestal op waterplanten, maar kan ook op andere verticale structuren, waarvoor zelfs brugpijlers goed genoeg kunnen zijn.

De wetenschappelijke naam *Chalcolestes* komt van *chalcos* wat koper zou betekenen en *lestes* hetgeen rover betekent. Het achtervoegsel *viridis* betekent groen. Zeg maar de groenkoperen rover dus.

WEIDEBEEKJUFFER

De derde libel die we de laatste weken al verschillende keren in de tuin hebben zien vliegen is de weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*). Het is samen met de bosbeekjuffer de meest vlinderachtige libel om te zien en dat komt door de brede en donkere vleugels. Werkelijk een prachtige

Weidebeekjuffer - mannetje

Weidebeekjuffer - vrouwtje

libel. Daarin sta ik overigens niet alleen. De wetenschappelijke naam *Calopteryx* komt van *kalos* wat mooi betekent en *pteryx* betekent vleugel. Het tweede deel *splendens* betekent schitterend, prachtig, blinkend. Hoort u het ook eens van een ander, zou ik haast zeggen.

Weidebeekjuffer mannetjes hebben een blauw metaalglanzend lichaam en een grote donkerblauwe tot zwarte vlek in de vleugels. Een juffer die er erg op lijkt is de bosbeekjuffer. De vleugels van het mannetje van de bosbeekjuffer zijn vrijwel helemaal blauwzwart. Overigens is de kans dat je deze hier zult zien erg klein, want de soort is

Hado GroenTechniek
Bos Tuin en Parkmachines
Munnikenweg 155 Veenendaal / Renswoude
www.hadogroentechniek.nl
0318 – 517879 of 511006
Merkdealer van

veel zeldzamer.

Eerst liet het mannetje zich zien op verschillende plaatsen in de tuin, maar vooral bij de vijver. Het prettige aan veel libellen is dat zij vaak een wat hogere plek uitkiezen met goed overzicht als startpunt voor de jacht en daarna na een rondje vliegen vaak weer terugkeren naar dezelfde plek. Met wat geduld krijg je zo de kans om ze goed op de foto te zetten.

Zij doen dit overigens niet alleen voor de jacht, maar ook om hun territorium te verdedigen. Andere mannetjes worden verjaagd, soms pas na minutenlang schijngevecht in de lucht, waarbij het mannetje de indringers de binnenkant van zijn vleugels laat zien.

Twee weken later was er een weidebeekjuffer vrouwtje dat voor mij wilde poseren.

De vrouwtjes van de weidebeekjuffer hebben een groen metaalglanzend lichaam. De vleugels zijn egaal van kleur, groen tot groenbruin getint.

Vrouwtjes worden in de baltsvlucht door mannetjes achtervolgd. Na de paring zet het vrouwtje met haar legbuis de eitjes af onder water in waterplanten. Ze verdwijnt daarbij soms helemaal onder water. Dit afzetten wordt vrijwel altijd gedaan in wateren met stroming, beken en sommige kanalen.

Zelden vindt voortplanting plaats in stilstaand water.

Deze zullen dus niet uit onze vijver komen, verwacht ik, of daar eieren in gaan afzetten, maar misschien wel in de Grift. Afhankelijk van de watertemperatuur overwinteren de larven een of twee keer. Het uitsluipen gebeurt van begin mei tot half augustus. De uitsluiphuidjes van de larven worden tot wel enkele meters boven het wateroppervlak gevonden en soms wel tot 10 meter uit de oever. Deze zijn vaak lastig te vinden doordat zij onder blaadjes verscholen zitten.

Tot zo ver iets over de libellen die zo nu en dan in de tuin te zien zijn. De planten die door het tuinteam worden verzorgd kunt u iedere week komen bekijken op dinsdagmorgen als het tuinteam daar bezig is.

Tekst en foto's: Piet Knopperts

Natuurgadgets.nl

natuur - outdoor - ontdekken

Voor jouw nieuwe kijker of scope

Ook voor:

- Verrekijkers
- Zaklampen
- Loepen
- Bushcraft
- Vleermuisdetectors
- Veldgidsen
- Scouting
- Wandelen
- Cadeautjes
- en nog veel meer ...

Bel 026 - 2060099 voor een afspraak in Wolfheze of bestel online

Dealer van o.m. Barr & Stroud, Bresser, Bynolyt, Eschenbach, Kowa, Meopta, National Geographic, Vortex

Versterking gezocht

Wie komt ons helpen in de Groenhoftuin?

foto: Tineke Wouda

TUINTEAM ZOEKT VERSTERKING

De Groenhoftuin is een schitterend aangelegde tuin, waar we als tuinteam best trots op zijn. We doen dan ook erg ons best om de tuin zo mooi te houden.

Maar we zoeken nog versterking! Vind jij tuinwerk leuk, hou je van gezelligheid én ben je beschikbaar op de dinsdagochtend?

Kom dan zeker eens kijken of het wat voor je is.

We zijn van 09:00 uur tot 12:00 uur in de tuin aanwezig.

Je kunt ons bereiken via

groenhoftuin@ivnveendaal-rhenen.nl.

Bladskelet

foto: Tineke Wouda

DIDDERSGOED ZOEKT NATUURGIDSEN

Natuurtuin Diddersgoed is gelegen in Veenendaal-West. Om de natuur ongestoord tot ontwikkeling te laten komen, is de tuin niet vrij toegankelijk. De tuin wordt elke laatste zondag van de maand van 15:00 - 16:00 uur opengesteld in de periode februari t/m september.

Voor deze excursies zoeken we enkele natuurgidsen die een keer op zondagmiddag bezoekers willen rondleiden in Diddersgoed. Je wordt ingewerkt!

Je kunt je aanmelden bij

Bert Budding (06-5512 3980).

Natuurgids

OPLEIDING TOT NATUURGIDS

Wie graag in de natuur is en het leuk vindt om mensen te vertellen wat er in de natuur te zien is, is wellicht geïnteresseerd in de natuurgidsenopleiding. Het vraagt een flinke tijdsinvestering, maar het is ontzettend leuk om te doen. Aan het eind van deze opleiding van anderhalf jaar krijg je een diploma en ben je goed toegerust om mensen rond te leiden in de natuur. Door theorieavonden op donderdagen en excursies op zaterdagdagen leert een cursist om natuurkennis met veel enthousiasme over te dragen.

Het programma bevat daartoe een aantal oefenexcursies en allerlei opdrachten om zoveel mogelijk te oefenen. Een heleboel oud-cursisten begeleiden in de afdelingen enthousiast excursies en/of steken de handen uit de mouwen om iets anders voor en met de natuur te doen.

De volgende natuurgidsenopleiding staat gepland om in januari 2025 te starten.

Heb jij interesse voor zo'n uitgebreide gidsenopleiding, en wil je daarna graag actief worden binnen één van de organiserende IVN-afdelingen of het KNNV? Meld je dan aan door een e-mail te sturen naar wim.chardon@gmail.com.

Natuurgidsen in opleiding

INHOUD CURSUS

De opleiding tot natuurgids is een samenwerking met IVN Zuidwest-Veluwezoom, IVN Veenendaal-Rhenen en KNNV Wageningen. De vorige opleiding is gestart in januari 2022 en was afgelopen op 1 juli 2023. Er zijn toen 32 mensen afgestudeerd.

Gedurende een periode van vijf kwartalen kwamen thema's aan de orde, zoals de relatie mens en natuur, ecosystemen en duurzaamheid. De cursisten leerden de opgedane kennis toe te passen in de natuur, kortom veldwerk, en hoe zij ook anderen enthousiast kunnen maken voor de natuur.

Samenwerken was een belangrijk aspect van de opleiding, net als het actief bijdragen aan de inhoud. De opleiding is afgesloten met een werkstuk over een zelfgekozen (en goedbevonden) onderwerp. Onze afdeling heeft 5 mensen die in 2023 geslaagd zijn voor de opleiding. Zij zijn onder meer bezig met het organiseren van nieuwe excursies.

Veense Bomen

HET GROOT VEENS BOMENBOEK

Onlangs is er een prachtig boek verschenen over bomen in Veenendaal. De schrijver van Het Groot Veens Bomenboek is de zevenentachtigjarige **Jan Klinkenberg**.

Zijn kennis van bomen heeft hij de laatste tien jaar pas opgebouwd. "Vroeger wist ik nog geen berk van een eik te onderscheiden". Een excursie van Natuurmonumenten tien jaar geleden heeft zijn interesse gewekt en is hij zich gaan verdiepen in bomen.

Overhandiging boek aan Wethouder Engbert Stroobosser

Tijdens de dagelijkse wandelingen met zijn hond heeft hij vele foto's gemaakt van bomen, hun stammen, bladeren en vruchten. Thuis zocht hij op zijn pc uit om welke boom het ging. Met veel volharding en precisie legde hij een indrukwekkende verzameling bomen met hun specifieke kenmerken aan.

Tijdens de coronaepidemie, toen hij geen kant opkon, besloot hij om zijn kennis te bundelen in een boek. Via wethouder Engbert Stroobosser kwam hij in contact met ons kersverse IVN-lid en boomdeskundige Jan Willem de Groot. Deze heeft hem geholpen om de eerste versie van het boek vorm te geven in een vernieuwde versie.

Het uiteindelijke resultaat is een prachtig boek geworden en op dinsdag 10 september vond de presentatie plaats. Ondanks de regen was er veel publieke belangstelling. Het Groot Veens Bomenboek is te koop bij Boekhandel Van Kooten en via website www.bomenrouteveenendaal.nl.

Henk te Paske

H. van de Kant bv
stucadoorsbedrijf
Zeist
Telefoon 06 538 160 90
030 69 95 661

Bloemenzaden

WAT EEN ZAKJE INHEEMSE BLOEMENZADEN KAN TEWEEGBRENGEN

Al een paar jaar doe ik mee met de voorjaarsactie van **the Pollinators** <https://www.thepollinators.org/> Als je hieraan meedoet krijg je in april 20 zakjes met zaden van inheemse één- en meerjarige bloemen. Je komt op hun website te staan als 'Voedselbank voor bijen'. Geïnteresseerden kunnen contact met je opnemen en gratis één of meer zakjes komen ophalen.

Dit jaar heb ik zelf werk gemaakt van het zaaien van deze zaden. Het grasveldje in de achtertuin ziet er slecht uit en wordt eruit gehaald. En dan zaai ik twee zakjes zaden van the Pollinators.

Het is nat zat dit voorjaar 2024 dus ik hoef niet bang te zijn dat de zaden vanwege droogte niet zouden kiemen. Na een langzame start komt er in juni schot in met korenbloemen, klaprozen, kamille, blaassilene en gele ganzenbloemen. In juli staat het te jubelen met ook nog vogelwikke, kaasjeskruid en een groot aantal bolderikken erbij. De zaden die van de winter uit de vogelvoerbus op de grond gevallen zijn, doen ook mee met onder andere boekweit. Een grote zonnebloem die de slakken over het hoofd gezien hebben groeit het appelboompje in.

Het boek van Renze Borkent, *Kleine natuur, De wonderbaarlijke soortenrijkdom van een stadstuin*, dat ik in de bi-

bliotheek aantref blijkt een fantastische begeleiding voor het bloemenweitje in mijn tuin te zijn. Renze beschrijft in zijn boek het gedurende twee volle jaren volgen van alles wat hij in zijn stadstuin aan insecten, spinnen, vogels, bodemdieren, inheemse planten en dergelijke aantref. En dat in een bijzonder onderhoudende schrijfstijl. Als het gaat om soortenherkenning heb je natuurlijk alle mogelijke determinatieboeken. Ben je van de millimeter, dan is dat een perfecte manier (en ook een manier die Renze hanteert). Ben je meer van de beleving, dan is dit boek ook bijzonder aan te raden.

Wat ik zie is dat naarmate er meer bloemen zich openen er steeds meer vliegende insecten komen. Zelfs talloze zweefvliegen komen voorbij en we hebben allemaal gehoord hoe slecht het daarmee gaat. Toch leuk om eens te proberen er eentje op de foto te krijgen. Om dan dezelfde terrasjeskommazweefvlieg of tronkenbij of snorzweefvlieg (leve ObsIdentify) te fotograferen als Renze in zijn boek beschrijft is bijzonder enthousiasmerend. Dus elke ochtend even een rondje maken, kijken welke bloemen er

nu bloeien en wat er zoal zoemt, al is het maar hoeveel verschillende soorten je ziet, is een bijzondere beleving.

Op dit moment bloeien alleen de eenjarige soorten, voor de komende jaren komen daar nog heel wat soorten bij. Afwachten dus hoe het zich gaat ontwikkelen.

Ja, het bloemenweitje is een beetje rommelig. Dankzij de harde regenbuien staat niet alles meer rechtop en ja, de bloemen zijn best hoog dus de tuin ziet er behoorlijk vol uit, maar wát een cadeautjes zijn de talloze insecten. Meer dan ik in jaren gezien heb (ondanks de natuurlijke tuin die er al is).

Niet te geloven wat een verschil 4 m2 kan maken! We kunnen de wereld niet veranderen maar op je eigen kleine stukje kun je wel degelijk verschil maken. Kijk dus uit naar de actie van the Pollinators en doe volgend jaar mee.

Dorthy Reijn

Moestuin de Duiventoren

Wat is een moestuin eigenlijk? 'Veel werk' is daarop het kortste antwoord. ;)

En dat geldt ook voor 2024 in IVN-moestuin de Duiventoren. Gelukkig is er een heel team vrijwilligers die allen naar interesse en kunnen alle werkzaamheden met grote inzet uitvoeren.

Dit jaar leek het, gezien de vele regen en koele temperaturen, een moeizaam jaar te worden. Gebleken is dat de zandgrond waar we op tuinieren die watervloed prima aankan en dat veel van de gewassen er eigenlijk van hebben geprofiteerd om eens voldoende water ter beschikking te hebben. Er is nog nooit zo'n oogst aan bieten geweest als dit jaar en ook de uien zijn goed gelukt. Sla, tuinbonen, sperziebonen en snijbiet hebben kilo's opgeleverd. Tomaten en courgettes hebben het lastiger gehad, maar met het toenemen van droge en zonnige dagen is het daarmee gelukkig goedgekomen. Bramen en frambo-

zen, er zijn bakken vol geplukt. Al zijn de doornloze kweekbramen wat zuurder dan hun wilde soortgenoten. De dahlia's zijn zo vaak door de slakken afgevreten dat het lage bosjes geworden zijn met heel veel vertakkingen. Dat levert veel dahlia's op maar wel met heel korte stelen.

Jonge torenvalken

foto: Geert Dijkstra

Tijdens het vele zaaien, planten en wieden (gras doet het heel goed op een regelmatige regenbui!) zijn er zoveel momenten dat je helemaal niet met het 'vele werk' daarvan bezig bent.

Zo is er dit jaar weer een paartje torenvalken dat ons de eer aandoet om in de valkenkast een nest groot te brengen. Er komen drie kuikens uit het ei waarvan er uiteindelijk twee uitvliegen. Ademloos volgen we het opgroeien van donzig kuiken naar vliegrijp zijn. We zien voedseldroppings van de ouders waarbij na de eerste voerbeurten een muis gewoon in de kast geworpen wordt en de jongen zelf moeten zien hoe ze hem te pakken krijgen (dat duurt overigens nooit lang).

Na het uitvliegen blijven de jongen en daarmee ook hun ouders, nog een poosje in de buurt. Tijdens een koffiepauze zien we een van de jongen op de broeibak zitten, vandaar vliegt het nog onbeholpen naar het stuur van een van de geparkeerde fietsen en van daaruit gaat het klimmend! tegen een boomstam naar een tak om veilig uit te rusten en een volgende voedselbeurt af te wachten. Dan weet je even niet wat je meemaakt.

Als een vak met dille volop in bloei raakt zien we diverse rupsen van de koninginnenpage zich tegoed doen aan de schermbloemige. Van ons mogen ze alle dille opeten, maar graag in ruil daarvoor een keer een volwassen exemplaar tegenkomen zou wel een mooie beloning zijn. De spitskool is een fantastische verstoppertje voor naaktslakken. Tussen het zich krullende blad pluk je er zo een paar uit. Helaas hebben ze uiteindelijk toch gewonnen en is het een gatenplant geworden.

Een ree laat zich niets gelegen liggen aan de zakjes met haar of wapperende plastic zakken die we als afweer hebben hangen. Het dier zelf treffen we natuurlijk niet, de afdrukken van reeënootjes echter wel. Het lijkt een ondernemende eenling te zijn. We dekken de pas geplante andijvie en groenlof toch maar af. De snijbiet blijkt ook in de smaak te vallen en heeft hier en daar alleen nog maar stelen staan. Een beetje delen hoort erbij.

Schijnboktor

Tijdens een maaibeurt komen we een goed verstopte kleine watersalamander tegen, helemaal beduusd van het volle licht. Hij wordt goed bekeken en krijgt een plekje in het hoge gras bij de gracht.

Op de koningskaars zien we een mooi-gestreepte rups. Het is die van de kuifvlinder, een nachtvlinder behorend bij de uilen. Bijzonder dat de rupsen van nachtvlinders vaak kleuriger zijn dan de nachtvlinder zelf. Helemaal enthousiast worden we van de metallic groenblauwe glans van de fraaie schijnboktor die het op bloemen gemunt heeft. Zelfs de coloradokevers op de aardappelen zijn prachtig in hun soort. Eigenlijk is het jammer dat we ze moeten weghalen om de aardappelplanten de kans te geven om uit te groeien.

Al deze ontmoetingen maken van de moestuin een beleef-tuin die elke keer weer verrassingen biedt.

Heb je zin en tijd om deel uit te maken van het moestuinteam vraag dan informatie bij Dorothy Reijn: moestuin@ivnveenendaal-rhenen.nl

Dorothy Reijn

installatiebedrijf
Bouman

- Waarborg installateur voor gas- en watertechnische installaties
- Dakbedekkingen
- Aanleg, onderhoud cv-installaties en gastoestellen
- Rioleringen
- Lood- en zinkwerken
- Installeren van sanitair
- Ventilatie & aircosystemen

Postbus 307, 3900 AH Veenendaal
Bezoekadres: Generatorstraat 9, 3903 LH Veenendaal
Telefoon (0318) 51 00 01, Fax (0318) 54 38 57

info@boumaninstallatie.nl
www.boumaninstallatie.nl

Lid van
UNETO-VNI

Natuur is overal...

Vanaf mijn huis is het drie minuten lopen en dan ben ik heerlijk buiten! Op de **Zandheuvelweg** met zijn kleinschalige landschap en houtwallen...rikketikketik...het geluid van vallende eikels overal langs de hele houtwal, die kwamen begin augustus al naar beneden! De eiken staan hier langs akkers en staan in de zon, terwijl in het bos Prattenburg nog geen eikels naar beneden vielen.

Zandheuvelweg na graanoogst

Ik maakte een korte wandeling en toen ik terugkwam hoorde ik het gekoer van houtduiven. Ineens overal gekoer, het leek heel onwerkelijk, alsof je overal echo's hoorde, maar er zaten echt honderden duiven in de bomen en vermoedelijk door roofvogels verjaagd uit de graanvelden.

Een week later was het graan geoogst en zaten inderdaad ook honderden houtduiven een graantje mee te pikken.

In **natuurtuin Diddersgoed** vlogen deze zomer weer enkele koevinkjes, een vlindersoort die zijn eieren legt op grassen. Ook gehakkelde aurelia vloog heen en weer bij de wilde meidoornhaag. Van het voorjaar steeds zingend een fitis, die nu nog in augustus met jongen rondvliegt. Firma Heikamp heeft op 26 augustus het lage gedeelte van de tuin gemaaid. Het maaisel is vijf dagen later bij elkaar geharkt en voor de ingang van de tuin op een hoop gelegd. De gemeente zal het maaisel door ACV laten opknijpen. Bij de vlonders heb ik nu een strook riet laten staan voor de rietvogels, die broeden in oud riet.

RIEN VAN BARNEVELD

SCHILDERSBEDRIJF ■ INTERIEUR

WWW.RIENVANBARNEVELD.NL

0318 - 556463

Afgelopen jaar heeft het waterschap langs vele vijvers in **Veenendaal-West** al het riet gemaaid. De broedplaats van bosrietzanger verdween hierdoor. Volgens het maaibestek van het waterschap hoort 30-50% van het riet langs de vijvers te blijven staan. We gaan contact opnemen met hen. Vorig jaar maar ook dit jaar hebben we het lage deel van de tuin eerder laten maaien om de bodem extra te verschromen voor bijzondere planten als trilgras bevertjes (*Briza media*), een zeldzaam grasje. Nu stonden er wat meer exemplaren dan vorig jaar. Ook stond in het lage gedeelte voor het eerst grote engelwortel met op de bloemen heel veel zweefvliegen. Op 30 augustus was ineens ook de IJsvogel weer aanwezig. Afgelopen winter vloog het dier van vijver naar vijver al roepend: 'tjie-tjie-kie', een scherp en hoog geluid.

Vanaf de laatste zondag van de maand over de periode februari tot en met september is de natuurtuin geopend. Dit wordt vermeld op de IVN-site en ook in de Rijnpost. Er komen steeds mensen uit de omgeving en ook met kinde-

Rups Koninginnenpage

Heikamp jr. met maaibalk

ren. Ook IVN'ers komen vaker de tuin bekijken. Cokkie en ik hebben de mensen rondgeleid. Henk Kok, voorzitter van de Veenendaalse Bijenvereniging, vertelt bij de **nieuwe bijenstal** alles over het leven van honingbijen en werkt ook mee aan een experiment met een bedreigde bijensoort van Texel, in samenwerking met de WUR.

Voor de excursies zoeken we nog enkele **natuurgidsen** die een keer op zondagmiddag in Diddersgoed een excursie willen geven. Je kunt je aanmelden via 06-5512 3980. Je wordt ingewerkt! Zie ook het kader op pagina 10.

Lijsterbes in geknotte Els

Eind juli zag ik een koninginnenpage vliegen in de uiterwaarden van **Wageningen**. Deze vlinder is in warme zomers vaker te zien. Ik stond op de reservelijst voor een **moestuintje** aan de Dijkstraat en hoorde dat er één vrij kwam. Ben gelijk van alles gaan planten en zaaien. Ook een hoekje met knolvenkel in de hoop dat een koninginnenpage hier eitjes op zal leggen. De knollen en fraaie bloemen (familie schermbloemigen) groeien prachtig, maar nog geen rups te zien. Op 28 juli ontdekte ik een rups van de koninginnenpage, bladvreter van een rijtje worteltjes. Groot was mijn enthousiasme! Het dier is nu vijf cm groot en eet de hele dag. Wie weet komen er nog meer rupsen tevoorschijn....

Deel Riet blijft staan voor Kleine karekieten

Van augustus tot half oktober worden er regelmatig visarenden gezien bij de **Blauwe Kamer**. Vanaf de dijk onderaan de Grebbeberg zit er regelmatig één op de uitstekende stammen, middenin het water of half hoog in de bomen langs de waterkant. Lepelaars vliegen af en aan. Eind augustus zagen vogelaars vanaf hun vaste trektelpost een jonge zwarte ooievaar foeragerend in het **Leersumse Veld**. 's Middags daarheen gefietst. Naar de eerste plas gelopen waar een buizerd en sperwer vlogen. Langs de oever liepen vier grote zilverreigers en twee blauwe reigers, maar geen zwarte ooievaar. Twee dodaarzen met jongen, al insecten pikkend, bewogen zich door het water. Ineens boven het water een zeer grote vogel laagvliegend, een jagende zeearend, prachtig! Hij wordt ook wel vliegende deur genoemd met zijn vleugelspanwijdte van 2.40 meter.

Tekst en foto's: Bert Budding

Herfst bij NatuurWerkt!

Na een vroeg en nat voorjaar kregen we gelukkig een mooie zomer met veel zon en weinig regen. Voor de deelnemers van NatuurWerkt! was het een heerlijke tijd om wekelijks lekker in de natuur bezig te zijn. Wat ook fijn is, is dat er bij iedere werkochtend heel veel deelnemers kwamen werken, wat vooral ook goed was voor een heel belangrijk aspect, namelijk gezelligheid bij het werken. Dat er, doordat er zoveel mensen waren ook veel werk verzet is, is natuurlijk mooi meegenomen. Opvallend is ook dat er een grote diversiteit in motivaties is om bij NatuurWerkt! te gaan werken. Heel mooi omdat dat ook de bedoeling was toen onze club 11 jaar geleden is opgezet.

Tijdens het voorjaar en een deel van de zomer worden er door wet- en regelgeving wel beperkingen opgelegd voor wat betreft ons werk. De natuur moet ruimte krijgen, zodat vooral de dieren in alle rust jongen kunnen krijgen. Hardwerkende deelnemers van NatuurWerkt! die werken op het terrein van Staatsbosbeheer zijn dan even niet overal welkom. Het werk in het bos vindt dan vooral plaats in de directe omgeving van paden en is vooral onderhoud aan de paden, waar dan vooral recreanten van kunnen genieten.

Nu wordt het herfst en dat betekent dat de natuur zich

gaat voorbereiden op de winter en dan is er voor ons weer meer ruimte om grotere projecten aan te pakken en hebben we wat meer vrijheid om van de paden af te wijken.

Op het terrein van Prattenburg wordt de strijd met de invasieve soorten zoals de Amerikaanse eik, weer opgepakt. Deze soorten hebben zich dermate goed verspreid dat zij inheemse bomen en planten bedreigen en dat is nu net weer niet de bedoeling. Ook in de herfst zal dit werk belangrijk blijven.

In de tuin van Remmerstein is goed te merken dat er seizoenswisseling zit aan te komen. Het onderhoud aan de paden wordt nog een keer aangepakt, zodat het vast wel nattere seizoen dat er aankomt goed opgevangen kan worden. De grote grasvelden zijn gemaaid en daarna wordt het hooi op ouderwetse manier met harken en hooivorken verzameld, gestapeld en afgevoerd. De bloemen en planten in de borders worden nog steeds onderhouden en uiteindelijk worden de borders klaargemaakt

voor de winter, zodat in het voorjaar de cyclus weer kan beginnen.

Zoals gezegd hebben we dit jaar veel nieuwe deelnemers mogen verwelkomen. Lijkt dit werk of deze tijdsbesteding je ook wat, kom een ochtend meelopen en kijk of dat bevalt. Dinsdagochtend werken we op Landgoed Remmerstein in Rhenen, woensdagochtend op Landgoed Prattenburg en op donderdagochtend op het terrein van Staatsbosbeheer in de omgeving van het Egelmeer. Informatie kun je krijgen via natuurwerkt@ivnveenendaal-rhenen.nl.

Paul de Boer

Bijles passend bij **jou**

Sk	Wi	Na	Bi
SCHEKUNDE	WISKUNDE	NATUURKUNDE	BIOLOGIE

- Bijles exacte vakken/rekenen
- Bevoegde docente met zeer veel ervaring
- Warme en coachende stijl
- Betere cijfers, meer inzicht en zelfvertrouwen
- In Dragonder-Noord of bij u thuis

BIJLES-SKWINABI.NL
WHATSAPP 0646074363

Vogelwerkgroep

In de zomer zorgt de dichte begroeiing voor veel schuilplek voor de vogels. De nesten zijn lager en de kleintjes groter, waardoor de vogels wat meer kunnen rusten. Het territoriaal gezang van het voorjaar is ook niet meer zo nodig in de zomer. Kortom, de vogels genieten net zoals velen van ons van een rustige tijd. Voor vogelliefhebbers is dit ook een rustige periode in Nederland. Maar, hoewel we de vogels minder goed kunnen horen en zien, zijn ze er gelukkig nog wel. We moeten misschien alleen wat meer ons best doen om ze te horen en te zien. Wat voor vele vogelliefhebbers zeker geen straf is tijdens mooie zomerse wandelingen en fietstochten.

Vroege Vogelzang - Binnenveld tussen rapenzaad *foto: Tineke Wouda*

VOGELZANG

Begin dit voorjaar hebben we dit goed kunnen oefenen toen we vanuit de vogelwerkgroep een drietal vogelzangexcursies hadden georganiseerd. In de vroege ochtend gingen we aan de slag met herkennen van de vogelgeluiden. Interessante ochtenden, waarbij we onze kennis steeds wat verder hebben kunnen uitbreiden. Maar het blijft veel oefenen!

Vroege Vogelzang - Binnenveld bij Werftweg *foto: Tineke Wouda*

NACHTZWALUW

In het begin van de zomer hebben we nog een mooi vogelgeluid toegevoegd aan onze kennis. We zijn op zoek gegaan naar het geluid van de nachtzwaluw, in het bosgebied aan de rand van Veenendaal-West. De nachtzwaluw is een mysterieuze en goed gecamoufleerde vogel die in Nederland in de zomer voorkomt. Deze nachtactieve vogel is moeilijk te zien vanwege zijn schutkleur, die per-

fect opgaat in de omgeving van zandige heidevelden en bossen. Nachtzwaluwen worden het meest waargenomen tijdens de schemering en nacht, wanneer ze hun karakteristieke, trillende roep laten horen. Ze voeden zich voornamelijk met insecten, zoals motten, die ze in de lucht vangen tijdens hun stille, geruisloze vlucht. Na even zoeken hebben we het heel bijzondere geluid gehoord, op een open gebied naast het bos. Het geluid en de vlucht van de vogel zijn heel mooi en bijzonder om te ervaren.

Vogelkijkhut

foto: Ilse Heurkens

Lepelaars vanuit vogelkijkhut Blauwe Kamer

foto: Tineke Wouda

DE BLAUWE KAMER

Aan het einde van de zomerperiode hebben we een bezoek gebracht aan De Blauwe Kamer. Een mooi gebied gelegen langs de Nederrijn, vlakbij Wageningen. Het is een uniek rivieroeversreservaat waar de natuur vrij spel heeft. Hier mogen de rivier en natuurkrachten het gebied vormgeven, wat resulteert in een afwisselend landschap van water, moerassen, rietvelden en graslanden.

Blauwe Kamer vanuit de vogelkijkhut

foto: Ilse Heurkens

Veluwezoom - Heideveld Herikhuizenerveld/Posbank: Een wandelroute van 5 km voert je langs de mooiste plekjes (paarse paaltjes)

foto: Tineke Wouda

Uitkijkplatform Blauwe Kamer

foto: Tineke Wouda

Kom voor al je biologische boodschappen naar Odin!

Je vindt ons in Ede, Veenendaal en Wageningen

Kijk voor meer info en openingstijden op Odin.nl

biologische foodcoop **Odin**

Eerder zijn we er ook geweest, maar toen was het gebied heel drassig en was ook de vogelkijkhut niet bereikbaar, omdat het vlonderpad onder water stond. Deze keer hebben we meer geluk! We zien o.a. putters en een torenvalk, nijlganzen en brandganzen. Ook de kolonie lepelaars kunnen we heel goed zien vanuit de vogelkijkhut, alsook de nesten van de aalscholvers. En we hebben witgatjes, watersnippen en ook de doodaars, onze kleinste futensoort, kunnen zien. Deze mooie ochtend hebben we afgesloten met een kop koffie in het Panoramarestaurant. Hierbij hebben we met de vogelwerkgroep besproken welke wandelingen en activiteiten we in de herfst en de winter gaan organiseren. Hier volgt binnenkort meer over!

Ilse Heurkens, coördinator

Primera
Van Walssem

VEENENDAAL | SCHERPENZEEL

boeken tijdschriften wenskaarten
cadeaukaarten kantoorartikelen
kansspelen tickets tabak

post.nl

Primera Van Walssem
Ede, W. 6526 WR 01 - 087-4711136
primera.vanwalssem.nl

Primera ScherpENZEEL
Ede, W. 6526 WZ 01 - 087-4711136
primera.scherpenzeel.nl

GRATIS PARKEREN

...even naar Primera

Activiteiten

Afdelingsactiviteiten in onze omgeving kunt u vinden op:

IVN Veenendaal-Rhenen

[ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/activiteiten](https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/activiteiten)

IVN Ede

[ivn.nl/afdeling/ivn-edede/activiteitenprogramma](https://www.ivn.nl/afdeling/ivn-edede/activiteitenprogramma)

IVN Zuidwest Veluwezoom

[ivn.nl/afdeling/zuidwest-veluwezoom/activiteiten](https://www.ivn.nl/afdeling/zuidwest-veluwezoom/activiteiten)

KNNV Wageningen en omstreken

[wageningen.knnv.nl/agenda](https://www.wageningen.knnv.nl/agenda)

Warm Welkom

IVN Veenendaal-Rhenen heet alle nieuwe leden van harte welkom. In het overzicht de leden die vermelding in Het Groene Blad op prijs stellen.

Lammert Aslander

Gerrie de Graaf

Wilma Vorage

Josje van Eeden

Rick Geurtsen

Ingrid de Jong-van Poelgeest

Susan Kuipers

Jan Willem de Groot

Maurice Starren

Bart Boon

VEENENDAAL

VEENENDAAL

VEENENDAAL

VEENENDAAL

VEENENDAAL

VEENENDAAL

VEENENDAAL

VEENENDAAL

OPHEUSDEN

AMERONGEN

Zwavelzwam

foto: Tineke Wouda

LID WORDEN VAN IVN

U kunt het werk van de IVN-afdeling Veenendaal-Rhenen steunen door IVN-lid te worden. Leden zijn van harte welkom bij onze activiteiten.

Als lid ontvangt u, naast ons Groene Blad dat vier keer per jaar verschijnt, ook het kwartaalblad **Mens en Natuur** van de landelijke IVN-vereniging.

Aanmelding:

<https://www.ivn.nl/word-lid>

Opzegging en/of verhuizing: z.s.m. opgeven via: ledenadministratie@ivnveenendaal-rhenen.nl

Bijdrage Groene Blad

Hebt u iets moois of unieks beleefd in de natuur, vertel dat door een stukje te schrijven voor het Groene Blad. Iedere bijdrage is welkom. Deel deze ervaring met de lezers van dit blad. Net zoals die prachtige foto die u hebt gemaakt. Laat iedereen meegenieten van al het mooie van de natuur. Hebt u weet van activiteiten die voor de lezers van het Groene Blad interessant of zinvol zijn, maak het (liefst ruim van tevoren) kenbaar bij de redactie.

Redacteur Groene Blad

vacant

Belangstellenden die willen meehelpen met het maken van het Groene Blad en die het redacteurschap eventueel op zich willen nemen, zijn van harte welkom!

ARCHIEF GROENE BLAD

Vorige nummers van het Groene Blad zijn te vinden op:

<https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/archief-van-het-groene-blad>

DAILYWORKWEAR.NL

- ✓ BEDRIJFSKLEDING
- ✓ SPORTKLEDING
- ✓ PROMOTIEKLEDING
- ✓ WERKSCHOENEN

Wageningse laan 46 | VEENENDAAL

INDIEN ONBESTELBAAR: CAMPHUYSENSTRAAT 5, 3906 WV VEENENDAAL

